

cès) vagin ser autòctons, i llavors la terminació d'aquests, sense -o, reforçaria la tesi de M-Lübke. Però això ens obligaria a suposar que en italià la -o era deguda a alguna falsa restitució (a causa dels duplicats *anche/anco, come/como, inverso/inver', insieme/INSIMU(L), testè(s)/testeso*), ço que és una mica complicat; d'altra banda suposar cosa semblant en logud., en sentit invers, no faria més escrúpol, més aviat menys (tampoc sabem, almenys no sé, si és forma anterior a la conquesta catalana de Sardenya, i si no ho és, podem creure que sigui un manlleu del català); s'ha fet notar que el cast. ant. *après* pogué ser forma de procedència gallo-romànica: és el que afirmava un bon coneixedor del món castellà com Am. Castro (*RFE* v, 25), i el fet que en castellà no hi hagi rastre del primitiu *pres* i sí només de la forma secundària *après*, tan fortament descabdellada en fr.-oc.-cat., és un fort argument en aquest sentit. En total, tots dos punts de vista són defensables, però en conjunt el de M-Lübke sembla poc probable.

DERIV. o, si es vol, compost amb la preposició *a* (tal com *avui/hui, ahir/hir, a prop/prop, adoncs/doncs* etc.): *après*. També apareix des dels orígens; i de vegades íntimament equiparat amb *prés*, en un mateix passatge: «Poder, Saviesa, Volentat s'encontraren *après* de una bella font; con hagren stat longament *prés* de aquella font ---», Lluïl (*Merav.*, NCL. 1, 128). L'ús gramatical i el valor semàntic més corrents en català antic, són amb el sentit de proximitat local i en combinació amb *de*: «*après de* Roma hac un verger ---», *Set Savis*, v. 136; «al Siti Perilós, *après de* Lanselot», Reixac (*Questa*, 7.4, traduint el fr. *delez*); en el passatge següent el trobem aplegat amb la locució conjuntiva, usada aquesta amb valor temporal, significat destinat a mantenir-se fermament en la nostra llengua: «*après que* Fèlix hac dita la ora nona, ell se reposà *après de* una aygua ---», Lluïl (*Merav.* 1, 77).

Altament també trobem *après* funcionant com a veritable preposició per si sol, sense auxili de cap altre mot, i en sentit local: «Blanquerna se levava a la miga nit --- entrava en l'esgleya e sonava les matines --- *après* l'alba cantava la missa --- *après* estes paraules --- exia de la sgleya e recreava sa ànima --- guardava los munts e ls plans ---» (*Blanquerna* II, 258.19); «entre ton estol --- n'ha d'axí vils --- e encara pijors que l'hom ---. Dix lo leó: —Prec-te que m'ho digues, per tal que tots ssàpien qui són los desconexents *après* mi, car veig que --- deven ésser avorrides ---»; «los clergues haguessen bastit altar *après* la riba de la mar ---», Eiximenis (*Terç*, § 498, i *Dotzèn*, § 633; NCL. VI, 129.20, 92.2); «aque<l>la gone<l>la [*=fr. haire*] aspre e pu<n>yent --- que vós la vistats *après* vostre carn», Reixac (*Questa*, 95.20, de nou 105.21).

I alguna rara vegada tingué el sentit de 'darrere de': la vella sent que anuncià al seu marit Abraham que ella concebrà: «e adoncs Sara se ris *après* la porta», *VidesR*, 126v1 (traduint *post* de l'original llatí, i reemplaçant en el ms. B per *detràs*).

No cal dir que des d'antic apareix també amb el seu

originari valor purament adverbial, amb el qual, p. ex., és molt freqüent en Eiximenis, com: «respòs lo ca: --- molt és l'hom desconexent ---». E *après* parlaren totes les altres bèsties fort lejamet de la desconexença de l'hom ---» (*Terç*, NCL. VI, 128.15, i *passim*); i ja en el S. XIII: «Sényer, a vós me confés / e a vostra Mayre *après* / e a mon senyor sent --- / e a vós, sényer, mon preveyre / de tots los peccats que anc fi / ---», Cervetí (*Oració*, v. 126). Durant tots els segles següents («lo que resta en la terra, *après* de haver sembrat: stipula», «resclar la terra *après* de haver sembrat, y cobrir la sement», OPou, *ThPu.*, 61, 83); i fins avui s'ha seguit usant *après*, sobretot amb valor temporal o usos translàtics semblants, sense que es pugui dir que està antiquat enlloc, si bé en l'ús barceloní i de la llengua comuna té regust de cosa vella i desacostumada.

Però *après* es manté en ús vigorós en tot el domini dialectal rossellonès, començant almenys des de Cerdanya: «*après de* Montareu ve la Canal d'Iravella», «el Roc de la Segalíssi(a) *après* d'Aiga-roja ---» Llo (1959); «*après* de la Creu de Cameles hi ha el Mas d'en Pascal ---» Cameles (1960); i amb aquest paper prepositiu, o com a simple adverbi, l'anem sentint per tot, fins a la mar: «*après*, anem a rebotre a ---» Clairà; «tot això és anant enfora, per mar; *après*: Lo Tronxo ---» Barcarès (1960).

Des dels monuments més antics de la llengua s'observa tendència a combinar-ho o alternar-ho amb altres preposicions que *a*, car ja en trobem una mostra en les *Homilies d'Organyà*: «Séiner, trastot-poderós, si a tu platz, que veja!—. Et *enaprès* d'aigü N. Séiner posà la sua benedita mà sobre-ls uls del ceg e, sempre, é l vit», 4r1. I modernament s'han produït combinacions vulgars d'això amb *prés* i amb *després*: *emprés*, p. ex., molt vivaç per Cerdanya i Conflent, no sols com a mer adverbi o amb sentit temporal, sinó, ací i allà, amb ús locatiu, i paper de vera preposició: «és un turrent que desemboca *emprés de* Gara de Bula» 'prop de' (Rodés, 1960). *Dempres*, que *AlcM* ja troba en un doc. mall. de 1618, i que a Val. fou assajat fins i tot literàriament en versos de Teodor Llorente, no està sols bastant estès pel P. Val. (sobretot en el Nord), sinó també vulgar a quasi tot el Princ. (molt cap als Pirineus, d'Oest a NE., però no estrany a Bna. i al Migjorn). *Desempres* és vulgar, sobretot, a totes les comarques gironeses.

En fi la forma victoriosa en la llengua comuna moderna ha estat *després*, encara que en la llengua escrita sigui forma de difusió tardana, que no trobo registrada (Busa-N. i OPou només inclouen *après* i *despuix*) fins al DTo. (1647): «*després*: postea, deinde ---, vide *après*; *després* que: postquam ---; *després que, aleshores*: ubi, cum, tum, demum ---; *després, après, de Déu dec a vós la vida --- després de mort son fill me deixà mil ducats ---*». Ni el documenta *AlcM* fins a un escrit mall. de 1627. Però en trobem almenys una prova que existia des de molt abans, en la versió catalana del *Decameron* (ms. de 1429): «molts --- pensaments, ab los quals --- passava son temps; e al *després* menjar, segons havia en husança, se n'anà en la